

Darwin i skräckkabinettet

Sara Arrhenius har gjort bok av sina lösa funderingar. Att ideologikritiskt granska sina egna premisser förmår hon inte, konstaterar Svante Folin.

Den viktigaste tendensen inom 1900-talets beteendevetenskap och samhällsvetenskap har varit att radikalt förkasta alla biologiska förklaringsgrunder och att hävda att kulturen är ett autonomt system, som bara kan förklaras i termer av sig självt under devisen *omnia cultura ex cultura* (allt kulturellt kommer ur kulturen). Enligt denna uppfattning har människan i och med språkförmågan, behjälpt av bevingade ord, flugit ut ur maturen och upp i kulturen – ett slags frisvävande superorganism sammansatt av symboler.

Sociobiologi

Sara Arrhenius
En riktig kvinna
Om biologism och könsskillnad
Atlas, 1999

Denna för ämnet fatala verklighetsflykt har sitt ursprung i den bittra batalj mellan darwinister och miljödeterminister som utkämpades i USA på 1920-talet. Antropologerna, anförda av den karismatiska Franz Boas och hans väpnare Lowie och Kroeber, gick till våldsamt attack inte bara mot förstockade socialdarwinister och rasister, utan mot hela föreställningen om att människan hade någon natur. De menade i stället att människan föds som ett blankt ark, *tabula rasa*, på vilket miljö/kulturen sedan präntar ned sina instruktioner. Denna unika formbarhet innebar att evolutionsprocessen gjord halt vid människan, som ensam bland djuren saknade drifter och instinkter.

Samma doktrin predikades inom den akademiska psykologin, som

dominerades av behaviourismen. Dess grundare, amerikanen J B Watson, av många betraktad som psykologins Newton, förnekade kategoriskt förekomsten av medfödda skillnader mellan individer. Observerade olikheter var miljöns verk. Han utlovade storslaget att han med ett dussin friska spädbarn som ramaterial skulle kunna framställa vilken människotyp som helst – "vetenskapsman, tjuv, musiker eller tiggare, helt oberoende av de biologiska föräldrarnas egen-skaper". Allt beteende kunde förklaras i termer av betingade reflexer och medvetandet avfärdades som en onödig hypotes.

Adams död

Det nya, triumferande, beteendevetenskapliga paradigmet innebar att den gamle Adam var stendöd och den sköna, nya världen väntade runt knuten. Upplysningsfilosofernas mest exalterade visioner om en gränslöst förbättrlig mänsklighet hade nu satts på vetenskaplig grund. Skenbart ironiskt förkunnades det nya evangeliet simultant med samma trosvissa hänförelse i det kapitalistiska USA som i det revolutionära Sovjet. Watson och Pavlov skakade hand över den ideologiska avgrunden och i kulisserna väntade Lysenko.

Trots enorma framsteg inom evolutionsteori, evolutionär psykologi, beteendegenetik och hjärnforskning under de senaste 30 åren dominerades av intellektuella människosyn av programmatisk biofobi. Den utvalda debatten om de så kallade bokstavsbarren visar tydligt att upplysta och progressiva personer i varje läge föredrar en socialpsykologisk eller psykodynamisk förklaring framför en genetik eller neurologisk. Strömmen av nya, biologiska rön har dock inte helt kunnat förtigas och har i populariserad form nått den fäkunniga allmänheten, som därmed fått sina "fördomar" – som att det är viss

skillnad mellan män och kvinnor – bekräftade.

Alltsedan sociobiologins debut 1975 har det politiskt korrekta etablissemanget ansträngt sig för att snärja den nya disciplinen i ett nät av *guilt by association*. Det senaste skällsordet är biologism med en genklang av nattståndna otäckheter som socialdarwinism, nazism och rasism. En av århundradets osmakliga, idhistoriska paradoxer är att det autodidakta bysnillet Adolf Hitler kom att få ett avgörande inflytande över efterkrigstidens människovetenskap. Utan hans ofrivilliga assistans skulle det konkursmässiga kulturdeterministiskt behavioristiska tankebygget ha kollapsat för länge sedan.

Läsaren guidas för n-te gången på den upptrampade stigen i det rasbiologiska skräckkabinettet – skallmätning, dumma negrer, sterilisering och eugenik.

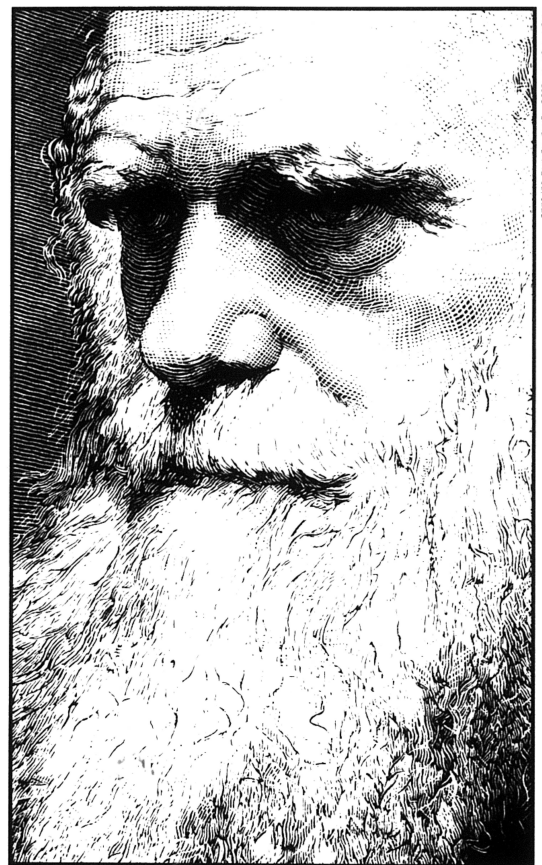

Konstkritikern och kulturskribenten Sara Arrhenius drar nu sitt lilla strå till den fördämning, som de rättänkande försöker uppressa mot den hotande, biologistiska syndafloren. *En riktig kvinna – om biologism och könsskillnad* är en polemisk essä, baserad på en sällsynt ovederhäftigt artikelserie i Aftonbladet.

Arrhenius är uppenbarligen vare sig intresserad av eller insatt i "Darwins farliga idé", hennes motiv är rent "könspolitiska". Hon ogillar könsskillnader, som hon anser utgör ett hot mot jämlikheten och kvinnornas strävan efter en plats i solen. Hon oroar sig över den inverkan som populärvetenskapliga alster, typ Desmond Morris *Det motsatta könet*, kan ha på opinionen och den allmänna mentalthälsan. Det biologiska perspektivet resulterar i "en bild mycket olik den jag – som är född på 60-talet – har tagit för självklar". Eftersom verkligheten var 60-talets fiende nummer ett, är det det dystert faktum att många av decenniets mest omhuldade föreställningar, som den om kommunismens förfärlighet, har fått ta en del stryk.

Brännmärkt som biologism

Arrhenius säger sig respektera vetenskapen biologi men motsätter sig den människosyn som har sina rötter i sociobiologin – det är denna avart som hon kallar biologism. I praktiken blir distinktionen diffus, eftersom hon brännmärker alla biologiska forskningsrön som hon ogillar med biologismstämpeln. Hon är illa påläst och boken saknar såväl analytisk skärpa som polemisk udd, den är endast intressant som ett symptom på den verklighetsföraktande dogmatism, som tyvärr präglar mycket av den feministiska diskursen. Läsaren guidas för n-te gången på den upptrampade stigen i det rasbiologiska skräckkabinettet – skallmätning,

Den otäcke mr Darwin. Biofobikerna buntar ihop sociobiologin med socialdarwinism och nazism. "Att människan har drifter och instinkter precis som andra djur passar inte in i deras världsbild."

dumma negrer, sterilisering och eugenik. Hennes övergripande strategi i det antibiologistiska korståget är att inta ett slags idiotskeptiskt position gentemot varje okonjunkt forskningsresultat.

Nyckelordet är "pästas" – testosteron "pästas" vara länkat till aggression, amningshormonet oxytocin "pästas" påverka moderspsyket, pojkar "pästas" vara mer matematiskt och spatialt lagda än flickor. När någon mental könsdifferens inte låter sig ignoreras tar Arrhenius sin tillflykt till den tanketomma klyschan att skillnaden mellan individerna inom respektive kön är större än skillnaden mellan könen. Eftersom båda könen innefattar såväl genier som idioter, är påpekandet knappast drabbande. Förhållandet att vissa kvinnor är längre och starkare än vissa män underminerar inte det faktum att män genomsnittligen är längre och mer muskelstarka än kvinnor. På samma sätt gäller att vissa män har större verbal och social intelligens än vissa kvinnor, vilket inte hindrar att kvinnor genomsnittligen överglänsar män i dessa avseenden.

Självkritiken uteblir

Att Arrhenius tror att adoptivbarns intelligens korrelerar bättre med adoptivföräldrarnas än med de biologiska dito, trots massiv dokumentation om motsatsen, är kanske signifikativt. I postmodernistisk anda försöker hon påvisa biologins dolda, ideologiska agenda, tydligen

en spöklik spegling av de viktoriaiska könsrollsstereotyperna snarare än resultatet av miljontals år av sexuell urval. Hennes egen vetenskapsteoretiska plattform, *The Standard Social Science Model (SSSM)*, utsätts inte för någon motsvarande ideologikritik.

Uppfattningen att beteendet är opåverkat av "inneboende orsaker" har oreflekterat, eller snarare medvetet, accepterats som beteendevetenskapens grundläggande premisser, inte som vad det är – en synnerligen apart biologisk teori! En klok kvinna, filosofen Mary Midgley, skriver:

Att hävda att människan är obegränsat anpassningsbar – antingen generellt eller i något speciellt avseende – är inte att utesluta biologin från respektive teori. Det är att hävda existensen av vissa remarkabla biologiska mekanismer som gör denna grad av anpasslighet möjlig... Hypotesen om komplett anpassbarhet måste försvaras om den skall kunna upprätthållas, och den måste göra det på främmande territorium. Den som till exempel på allvar vill bevisa att hela skalan av mänskliga, sexuella beteenden har frambringats uteslutande genom kulturell betingning skulle ha ett fruktansvärt livsverk framför sig, varav åtminstone hälften måste anslås till fysiologiska studier för att bevisa att de fysiologiska orsaker – som synbarligen är verksamma i verkligheten – på något mysteriöst sätt inte är det och därför saknar betydelse.

SVANTE FOLIN

Andrée tystades visst

En replik har inkommit i diskussionen om tonsättaren Elfrida Andrée.

Bo Hyttner har gått i takt efter min recension av Eva Öhrströms bok om Elfrida Andrée (Expressen 15-april). "Päständet att Elfrida Andrée tystades av kulturens (mörker-) män är inget annat än trams", skriver han i tisdagens *Finanstidningen*.

Debatt/Elfrida Andrée

Jag rekommenderar Hyttner att läsa boken. Det kan kallas trams var en dystert realitet för många kvinnor med akademiska ambitioner runt sekelskiftet. Inte minst för organisten och tonsättaren Andrée. Öhrströms forskning på området talar sitt tydliga språk.

Jag menar att den tidens kvinnosyn ger efterklang långt in i vår tid och kan vara en del av förklaringen till varför Andrées musik spelas så sällan. Hyttner antar att

det enbart är musikaliska kriterier som styr repertoarvalen vid våra konserthus. Det är väl blåögt. Musiken är inte en isolerad företeelse skild från sin historia, varken förr eller nu. Jag har till exempel svårt att tro att Stenhammars patriotiska kantat *Ett folk* kom ut på CD 1997 (producerad av Bo Hyttner) enbart i kraft av dess musikaliska kvalitet.

GUNILLA BRÖDREJ

Svar: "Kan vara en del av förklaringen"? Visst kan den styra repertoarvalen, men tidsandan består idag i en räddhåga inför att spela okänd musik från romantikens, oavsett kvalitet eller tonsättarens kön. Inspelningen av Stenhammars *Ett folk* – ett mästerverk – gjordes i samarbete med Sveriges Radio och på den CD:n finns också kantaten till Stockholmsexpositionen 1897, det var det 100-årsjubileet som skulle firas. Om det gör mig till Vam-are så får jag väl stå ut med det.

BO HYTNER